

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks/april 2015
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecklaan 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 36

April 2015

Inforcongo
Een "mbamu" (gemeenschapsgebouw) bij de Mangbetu (Boven-Uele, Oostprovincie)

Ledenbijdrage

*Wij zeggen dank aan de talrijke leden die ons zonder dralen
hun jaarlijkse ledenbijdrage lieten toekomen.*

*Zij die nog niet de tijd of de gelegenheid gevonden hebben om voor dit jaar hun steentje
bij te dragen zullen hierbij een overschrijvingsformulier gelieven te vinden.
Wij zijn hen alvast dankbaar voor hun trouw !*

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN
MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT MET GENOEGEN TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer : 001-4254043-87
IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB

<i>In dit nummer :</i>	<i>blz.</i>
Een andere software... <i>Guido Bosteels</i>	3
Broeder Paul Dequeker, pionier van de hedendaagse Afrikaanse bouwkunst	4
De tragedie van Isangi in 1964 <i>Michel Faeles</i>	7
Het heilig vuur van Middelheim <i>De emblematische figuur van Norbert Laude</i>	10
Het verhaal van Amédée <i>Paul Roquet</i>	13
Twee herdenkingen in 2015	17
In Memoriam <i>Pater Professor Alfons J. Smet</i> <i>Dokter A. Vleurinck</i> <i>Philippe Brousmiche</i>	18
Korte berichten <i>De geschiedenis van Congo-Vrijstaat opnieuw bekeken</i> <i>Voor der straatkinderen in Kinshasa</i>	21
Ontvangen bijdragen	22

Een andere software...

De uitstekende Nederlandse publicist en voormalig Euro-parlementslid Derk Jan Eppink schrijft in een recente publicatie : 'Als ik bij Hazeldonk de Nederlands-Belgische grens passeer, verander ik automatisch van software. Ik rijd van het huis waar alles 'netjes' geregeld is naar het huis van de 'arrangementen' (...) Nederland en België zijn twee verschillende werelden (...) Wonen in België blijft voor Nederlanders een wonderlijke ervaring in een land dat eigenlijk niet echt een natiestaat is, maar een bijproduct van de Europese geschiedenis en volgens sommigen een historische vergissing...'

Men zou inderdaad een eindeloze discussie kunnen opzetten – en er hebben ook al massa's geschriften het licht gezien – over de verschillen in karakter, levens-stijl, nationaal gevoel en zoveel andere zaken die aanleiding geven tot het contrast tussen de 'Bourgondische' stempel waarvan men zegt dat die op onze manier van leven gedrukt staat en de merktekens van het Calvinisme die nog in de ziel van onze noorderburen voort schijnen te leven.

Maar welke geestelijke gedaanteverwisseling zou deze Nederlander dan niet moeten ondergaan als hij ooit eens voet op Congolese bodem zou zetten ! Wij stoten hier op het kernprobleem dat onze Euro-Afrikaanse betrekkingen doorkruist en we moeten wel vaststellen dat die culturele kloof tussen de Afrikanen en wijzelf nog steeds niet genoeg de aandacht heeft getrokken. Hoeveel landgenoten, (ook missionarissen!) hebben niet, na jarenlang verblijf in Afrika, ootmoedig moeten toegeven dat de wijze van redeneren van de Congolees voor hen een raadsel gebleven is. Wat daarbij opvalt is dat ook in de geest van – dachten wij – grondig geschoolde Zwarten gedachtenkronkels voorkomen waar wij, westerlingen, moeilijk bij kunnen komen. Een sprong van tweeduizend jaar, van een neolithische beschaving, zoals Jef Geeraerts ze betitelde, naar onze hedendaagse hoogtechnologische samenleving doet een massa problemen rijzen die wij, eerlijk gezegd, al te vaak en te lang onderschat hebben.

Baanbrekers die zich ingezet hebben om ons op de goede weg te zetten, waren missionarissen zoals de paters Hulstaert en Boelaert. De voornaamste was natuurlijk wel de vermaarde minderbroeder pater

Placied Tempels, die met zijn werk "Bantoefilosofie" naam gemaakt heeft op wereldvlak.

*Dit is ook het moment om de aandacht te vestigen op een andere, onvoldoende gekende autoriteit in het bantoe-geestesleven, pater passionist Alfons Jozef Smet, gewezen hoogleraar aan de universiteiten van Kinshasa en Lubumbashi, die op Goede Vrijdag van dit jaar in het klooster van Wezembeek-Oppem overleden is. Wij danken ons medelid prof. Herman Lodewyckx, die aan deze figuur een **In Memoriam** heeft gewijd dat u kunt lezen op blz. 18 van dit nummer.*

Guido Bosteels, voorzitter

BOUWMEESTER IN AFRIKA

Broeder Paul Dequeker, pionier van de hedendaagse Afrikaanse bouwkunst

Aan de tekentafel bij het 'Bureau épiscopal d'architecture', bijgestaan door een Burundese stagiair

Het is niet de eerste keer dat wij aandacht besteden aan de figuur van broeder-architect (Scheut) Paul Dequeker, (Zie onze Nieuwsbrief 16, juni 2009) maar vandaag is de aanleiding het verschijnen van een fraai gedenkboek dat aan hem is gewijd :

“ARCHITECTUUR EN MISSIE IN AFRIKA – Het werk van broeder-architect Paul Dequeker”. (Luc Dequeker en Greet De Neef, (red), een uitgave van de Missionarissen van Scheut en Kadoc)

Wij dachten van onze kant geen betere – en steeds opnieuw verdiende – hulde aan deze pionier van de hedendaagse bouwkunst in Congo te kunnen brengen dan te herinneren aan wat wij zes jaar geleden reeds hadden geschreven over deze eigenzinnige, creatieve, vooruitstrevende en karaktervolle Vlaming, wiens levensideaal steeds gericht is geweest op schoonheid en dienstbaarheid. Hij was de man die een revolutionaire wind heeft doen waaien over het concept : bouwen in Congo.

Een beslissend element in de ontwikkeling van Paul Dequeker was het jaar dat hij na het behalen van zijn architectendiploma aan Sint-Lucas Gent, heeft doorgebracht in de “Associated School of Architecture” in Londen, waar hij in 1957 een postgraduaat behaalde in tropische bouwkunde. Dat was ook het enige instituut waar dergelijke vorming verstrekt werd en waar hij onderwijs genoot van merkwaardige architecten als Maxwell Fry en Otto Königsberger (een Duitser die het Hitlerregime ontvlucht was), mensen die hun sporen verdiend hadden in Indië en die er hem bewust van gemaakt hebben dat de basisfilosofie van het bouwen in een tropisch klimaat uitgaat van heel andere behoeften dan die waarin onze Europese bouwwerken moeten voorzien. Zoals Le Corbusier ooit schreef : « *Le soleil, l’humidité et le vent gouvernent l’architecture tropicale* ». Daar waar het onze voornaamste zorg is, warmte te stockeren en te bewaren, is het in Afrika zaak de warmte te elimineren en dus een goede ventilatie te bevorderen. Voorts leidt het klimaatsverschil ook tot totaal verschillende leefgewoonten. Waarom voorzagen de architecten van het OCA (Office des cités africaines) de huisjes voor inlanders van een keuken, terwijl Congolezen toch buiten hun potje koken en trouwens ook, helemaal anders dan blanken, zoveel mogelijk buitenshuis leven ? Een ander aandachtspunt betrof de materiaalkeuze, die optimaal dient aan te sluiten bij en in harmonie moet zijn met de ter plaatse beschikbare grondstoffen. Mooi meegenomen is ook de bestendige zorg om de meest eenvoudige en spaarzame bouwmethodes uit te zoeken, zonder daarom de esthetische waarde van het bouwwerk in het gedrang te brengen.

Het valt dan ook te begrijpen dat Paul Dequeker geen al te beste oog had op de bouwwerken die, hoe oerdegelijk en verdienstelijk ook, nu eens in neo-Romaanse of neo-Gotische stijl, dan weer in Art-Deco, in Congo waren opgericht tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw. Onvervaard verliet hij dus de begane paden en doorstond hij de bezwaren en de tegenkanting die zijn revolutionaire concepten wel eens te beurt vielen. Onvermoeibaar maar ook steeds even onverstoort werkt hij door : scholen, kerken, woongelegenheden, medische inrichtingen, administratieve gebouwen rijzen, eerst nog in het koloniale, maar vooral in het postkoloniale Congo in snel tempo uit de grond. Ruimdenkend als hij is, aarzelt hij ook niet om zijn talenten ter beschikking te stellen van andere godsdienstige strekkingen dan de Rooms-katholieke, zoals het Leger des Heils.

De klimaatgebonden, eigen stijl van Paul Dequeker dringt dan ook vrij snel door en krijgt meteen ook internationale aandacht. Uitgenodigd voor congressen, seminaries cursussen, colloquia, voert hij het woord in Lomé, Nairobi, New York, Athene, Frankfurt, Tokio...

Hoewel hij geen ingenieur is, waagt hij zich ook met groot succes aan uitgesproken technische constructies zoals bruggen. En God weet hoezeer een land als Congo behoefte heeft aan bruggen-bouwers.

Parochiekerk in Kameroen

Aangezien zijn bouwwerken zich over het hele Congolese grondgebied uitstrekken, rijst dan ook de vraag hoe hij de uitvoering van zijn projecten kan opvolgen. Geen nood : hij maakt van een korte vakantie gebruik om in Antwerpen een versnelde pilotenopleiding te volgen, wat hem de mogelijkheid biedt om voortaan met behulp van een tweedehands aangekochte Piper cub zijn wijdverspreide werken te gaan bezoeken.

Maar Paul Dequeker is ook nog didacticus. Zijn opvattingen en ervaringen, resultaat van zijn jarenlange arbeid, brengt hij samen in een standaardwerk : *"L'Architecture Tropicale : Théorie et mise en pratique en Afrique tropicale humide"*. Dit lijvige boek, dat bedoeld was om beginnende architecten op weg te helpen, heeft hij kunnen publiceren met de steun van de hulporganisatie van het Duitse Episcopaat, *"Misereor"*. Uitgegeven in 1992, werd het dus dankzij deze steun een laaggeprijsde publicatie, die nu in heel Congo geldt als een bijbel voor bouwwerken die optimaal aangepast zijn aan het specifieke Afrikaanse leefmilieu.

Na 35 jaar intensieve arbeid is in 1993 het moment aangebroken om naar Vlaanderen terug te keren. Een begaafde Afrikaanse architect die reeds zeven jaar bij Paul Dequeker in de leer is geweest, is bekwaam om de fakkel over te nemen. Dit betekent natuurlijk niet dat hij de architectuur de rug toekent : kwestie van zijn brains alert te houden behaalt hij aan de KULeuven een Masters Degree in *"Architecture in Human Settlements"* en in 1958 organiseert KADOC een uitvoerige tentoonstelling: *"Paul Dequeker, architect in de tropen"*. Colloquia, "seminars", lezingen en conferenties bleven elkaar opvolgen. Ook de tekentafel bleef er niet

werkeloos bij staan. Ten behoeve van de paters Jezuïeten ontwerpt hij in 2003 nog een "Eglise du Sacré Coeur" voor Bujumbura met 1000 zitplaatsen.

Paul Dequeker mag dan ook terugblikken op een indrukwekkend palmares. Het mag wel tellen : niet minder dan 1.235 projecten, geconcipeerd en uitgewerkt door broeder Dequeker, zijn effectief tot stand gekomen en nog heel wat projecten waren uitgetekend in het vooruitzicht op hun uitvoering. Zijn we daarmee volledig geweest ? Nee toch ! Vergeten we niet zijn tientallen schetsboekjes, zijn schilderijen en, last *but not least* de prachtige beeldhouwwerken in tropisch hout, die alle de hand van een echte kunstenaarsziel verraden. (GB)

Het boek "Architectuur en Missie in Afrika – het werk van broeder-architect Paul Dequeker, Scheutist" (Luc Dequeker en Greet De Neef red.) is verkrijgbaar bij het Missiehuis van Scheut, Ninooftsesteenweg 548, 1070 Brussel. Mail : cicm.bnl@scheut.be

DE TRAGEDIE VAN ISANGI IN 1964

Michel Faeles

De plaats Isangi ligt op de linkeroever van de Congostroom, ongeveer 120 km. stroomafwaarts Stanleystad (Kisangani), op de plaats waar de Lomami in de reusachtige stroom uitmondt.

De ruïnes van een vroegere moskee getuigen van het verleden van Isangi als een belangrijke Arabische post. Bij de aanvang van de Europese bezetting vormde de Lomami trouwens de grens tussen de Belgische en de Arabische invloedssfeer. De rivieroeveren zijn dan ook het toneel geweest van talrijke conflicten.

De plaatselijke volksstam is die van de Topoke, die destijds de meest getatoueerde van het land heette te zijn.

Naast gewesthoofdplaats en zetel van een bisdom, was Isangi ook nog de zetel van de zone Lomami van een van de belangrijkste landbouw- en industriële bedrijven van Congo : Busira-Lomami. De plantages en fabrieken voor de verwerking van koffie, rubber, palmolie, rijst, cacao liggen bezuiden Isangi verspreid over 300 km. langsheen de Lomamirivier. De twee andere zones (Tshuapa en Lomela) van deze maatschappij liggen in westelijke richting verspreid over 600 km. in de richting van Mbandaka. Heel deze streek, die in het centrum van Congo ligt, vormt een stuk van het 'omgekeerde soepbord' waarvan de randen worden gevormd door de grote bocht van de Congo-stroom.

Komen we nu tot de gebeurtenissen van 1964 in Congo, die in het teken stonden van de revolutionaire actie van de Simba's, die op 4 en 5 augustus bezit nemen van Stanleystad (Kisangani), dat meteen de hoofdstad van de rebellie wordt.

De rebellen zijn er wel nooit in geslaagd twee derden van het Congolese grondgebied in

bezit te nemen, aangezien hun opmars in het noorden en het noordoosten gepaard is gegaan met terreinverlies in Kasai en Noord-Katanga, maar zij zaaiden terreur door systematisch en zonder pardon alle 'Congolese intellectuelen', d.w.z. al degenen wier sociale status ook maar enigszins boven die van de gemiddelde Congolees uitkwam, terecht te stellen.

Ongeveer 35 buitenlanders werden reeds voor september gedood, ondermeer in Kasai, Noord-Katanga en Kivu, zonder dat wij steeds het motief daarvan hebben kunnen achterhalen. In de ons bekende gevallen ging het om verklikkingen, vooral waar de buitenlander geïsoleerd leefde. Twee gevallen van wraakneming zijn ons bekend, onvoorzichtigheden, gevolgen van paniek, maar ook eenmaal de ondoordachte actie van huurlingen, die een bombardement op Isangi hadden uitgevoerd waarbij een tiental Congolezen om het leven kwamen, wat aanleiding gaf tot vergelding, en de moord op drie missionarissen.

Zodoende leven de geëxpatrieerden in een klimaat van bestendig gevaar, waar het minste incident tot een drama kan leiden. Meestal blijft de hinder beperkt tot willekeurige aanhoudingen, gevangenneming, brutaal optreden of allerlei kwellingen, en dit tot eind oktober 1964.

Wanneer het voornemen van de Simba's echter zichtbaar wordt dat ze het hele land willen veroveren, wordt het duidelijk dat er geen uitzicht meer is op een politieke oplossing, zoals in 1961. Toch zal het drama voor de buitenlanders op heel onverwachte wijze ontketend worden.

Op 24 oktober 1964 wordt er op de dijk van Bikili, in de Evenaarsprovincie, tussen Boënde en Coquilhatville (Mbandaka), definitief en brutaal een einde gemaakt aan de opmars van de Simba's. Dit is het werk van blanke huurlingen die hen in een hinderlaag hadden gelokt. Nu gaat het niet meer om enkele rebellen die het leven verliezen zoals voorheen bij schermutselingen met het Congolees nationaal leger (het ANC) maar honderden die onder het vuur van blanke huurlingen worden neergemaaid.

De Simba's die de slachting kunnen ontlopen geven er zich rekenschap van dat zij niet langer te maken hebben met het ANC, bijgestaan door een paar blanke adviseurs, maar met een louter blanke troepenmacht. Bovendien zaait dit gebeuren twijfel over hun onkwetsbaarheid, een geloof dat hun door hun leiders was ingeplant via inwijdings-ritussen die door féticheurs op touw waren gezet.

Naar Stanleyville teruggekeerd, moet generaal Olenga reageren. Op 27 oktober geeft hij bevel alle Belgen en Amerikanen gevangen te nemen en op te sluiten in alle gebieden waar de rebellen aan de macht zijn. Het telegram dat hij naar al zijn officieren stuurt liegt er niet om : *"Américains Belges doivent être gardés en lieu sûr - stop - en cas bombardement région exterminer tous sans demander explication - Général Olenga"*.

Aan deze acht gevangenen worden dus acht andere toegevoegd : zeven Belgen en een Italiaan. In de nacht van 25 op 26 november klinkt tam-tamgeroffel waarbij wordt aangekondigd dat er “vlees van blanken” gegeten gaat worden. Een van de gevangenen, die probeerde te vluchten wordt neergeschoten.

De twee vrachtwagens, geladen met de vijftien overblijvende gevangenen, nemen de weg van Isangi naar Elisabetha. Ze houden halt in elk dorp en bieden telkens twee gevangenen aan als buit. Drie dorpen zouden het aanbod hebben afgewezen maar vijf andere hebben telkens twee gevangenen in ontvangst genomen, ze gedood en opgegeten. De overlevenden van deze reis werden begin december in Elisabetha vermoord.

Volgens getuigenissen van Mgr. Jansen en verschillende Congolezen werden in Isangi zelf ook talrijke Congolezen door de Simba's gedood en heeft de plaatselijke bevolking zich afzijdig gehouden van de bovengenoemde feiten. Die conforme getuigenissen wijzen een groep van vijf individuen aan die vanaf augustus 1964 een klimaat van terreur hebben doen heersen, dat even zwaar de Congolese bevolking van Isangi getroffen heeft. Op elk moment dat hun geschikt voorkwam, konden zij hun nefaste praktijken hervatten, gebruik makend van een of andere militaire of politieke storing. Trouwens, ongeveer twee maanden na hun arrestatie in 1966 werd de rust in de Oostprovincie opnieuw verstoord door de opstand van Katangese troepen onder het bevel van kolonel Tshipola.

HET HEILIG VUUR VAN MIDDELHEIM

De emblematische figuur van Norbert Laude

*Wie heeft ooit een oud-student van de voormalige “Koloniale Hogeschool” te Antwerpen (naderhand herdoopt tot “Universitair Instituut voor de Overzeese gebieden”) kunnen ontmoeten zonder dat die meteen de mond vol had over de toenmalige legendarische directeur van dit Instituut, **Norbert Laude** ? Gedurende niet minder dan 32 jaar, van 1926 tot 1958, heeft deze uitzonderlijke man inderdaad de scepter gezwaaid over deze instelling en – hoeft het gezegd – er ook de stempel van zijn sterke persoonlijkheid op gedrukt.*

Het is dan ook verheugend dat een studente Geschiedenis aan de KULeuven (Lisa Busschaert) de goede idee heeft gehad haar eindwerk te wijden aan de uitzonderlijke levensloop van deze grote figuur uit onze koloniale tijd. Dit is meteen een bijzonder omstandig en lezenswaardig werkstuk geworden

Norbert Laude werd in Schaarbeek geboren in 1888. Na zijn rechtenstudies in Parijs kwam hij al vlug in de eerste wereldoorlog terecht en trok hij als voorbeeldig patriot vrijwillig ten strijde. Na eerst aan het Belgisch front te zijn ingezet, waar hij gewond werd, gaf hij gevolg aan een oproep van minister Renkin om in Congo met de Force Publique ten strijde te trekken –

trouwens net als de latere gouverneur-generaal Pierre Ryckmans – tegen de Duitse troepen in Oost-Afrika, (denk aan de slag om Tabora in 1916). Ook daar weer gewond geraakt, werd hij gerepatrieerd. Voldoende hersteld, vinden wij hem terug in de loopgrachten aan de IJzer, waar hij zich als officier onderscheidt in gevaarlijke opdrachten, waarbij hij trouwens ternauwernood aan de dood ontsnapt, in 1918. Zwaar gewond door een ontploffende handgranaat, verliest hij daarbij zijn linkeroog.

Het is verbijsterend wat al sociale activiteiten Norbert Laude tijdens en na de oorlogs-jaren op zijn actief had : taallessen, bibliotheekdienst, lezingen in Frankrijk en Engeland, enz. waarin de kolonie meer en meer binnen zijn aandachtsveld komt. Hij wordt het hoofd van de informatiedienst van het ministerie van Koloniën en in 1922 vergezelt hij graaf Henry Carton de Wiart op diens bekende studiereis doorheen Congo.

Meer en meer raakt hij bezield door de ontwikkeling van de kolonie, wat hem aanzet tot het publiceren van een eerste boek : *'Allez-y et faites comme eux'*, dat zelfs een Nederlandse versie kreeg onder de titel *'Naar Congo! Wat arbeid aldaar vermag'*. De idealen die zijn latere leven zullen blijven bezielen komen hier al volop aan bod : arbeid, bezieling, elitisme, verantwoordelijkheidszin. Een kort citaat is welsprekend :

Er valt in Congo voor hen die in het hedendaagsche Europeesche leven niet gelukten, niets te doen; ook niet voor onbekwamen, of voor hen waarvan het leven zich in deze vijf woorden kan samenvatten: versleten zonder te hebben gediend.

Alsof dit alles nog niet genoeg was, vinden we Laude in 1920 terug als medeoprichter van de scoutsbeweging in België die, zoals men weet, door Lord Baden Powell was uitgedacht. Hij wordt commissaris-generaal benoemd van de *Belgian Catholic Scouts*-beweging, die al spoedig een uitbreiding kreeg richting Congo.

En uit datzelfde jaar 1920 dateert dan ook nog het bekende boek *'Notre Congo'*/'Onze Congo' dat hij samen met Albert Michiels had geschreven en dat herhaaldelijk werd heruitgegeven.

Voor de 'elite van de elite'

Wanneer in oktober 1925 de functie van directeur van de 'Koloniale Hogeschool' open-valt, stelt Norbert Laude zijn kandidatuur. Sommigen vrezen zijn tekort aan wetenschappelijke vorming en bestuurservaring in Congo, maar minister Carton de Tournai drijft zijn wil door en bezorgt hem de functie, waarin hij zijn ware roeping zal weten te vinden : de beschaving in Congo te bevorderen door de kandidaat-koloniale ambtenaren, de 'elite van de elite', waar Pierre Ryckmans zo naar uitkeek, voor te bereiden op hun 'zending'. Gedreven door zijn onverbrekelijk geloof in de historische taak die de Belgen in Midden-Afrika wacht, voert hij al spoedig een reeks hervormingen door die aan het instituut het aanschijn geven van een soort mix tussen een wetenschappelijke instelling en een militaire academie. Algemene vorming, karaktersterkte, morele integriteit worden minstens even hoog aangeslagen als de specifieke beroepskennis. De invoering van het internaatsregime en het uniform was in dit opzicht betekenisvol. Ook de gelijkwaardigheid van het einddiploma met het universitaire niveau vormde uiteraard een van zijn eerste aandachtspunten, een aangelegenheid die begrijpelijkerwijze door de bestaande universiteiten met argusogen werd gevolgd.

Opnieuw oorlog !

Wanneer op 10 mei 1940 de oorlog uitbreekt, komt de weerbaarheid van Norbert Laude als oud-strijder uit de eerste wereldoorlog weer tot uiting. Na een korte opdracht in Frankrijk,

neemt hij reeds in augustus 1940 zijn directeursfunctie weer op, maar dan wel onder de voogdij van een Duitse officier. Die aanwezigheid belet hem echter niet een actief verzetsman te worden : inlichtingen, valse paspoorten, redding van Joodse kinderen, hulp aan gezinnen van gevangenen, niets is hem teveel. In 1944 wordt hij trouwens voorzitter van een coördinatiecomité van diverse verzetsgroepen,... tot het finaal toch verkeerd loopt. Hij wordt verklikt, opgesloten, gefolterd en ter dood veroordeeld. De dag van de executie was al vastgesteld, maar dat was precies ook de dag waarop Antwerpen door de geallieerden bevrijd werd, zodat hij als bij wonder andermaal aan de dood ontsnapte. Van her en der regende het felicitaties en onderscheidingen voor de heldhaftige wijze waarop Norbert Laude zich tijdens de oorlogsjaren had ingezet, zowel voor de stad Antwerpen als voor het Instituut waarvan de zorg hem was toevertrouwd.

Nieuwe inzichten

In de zomer van het jaar 1946 – voor het eerst sinds 1922 – krijgt Norbert Laude de gelegenheid om opnieuw de kolonie te doorreizen en er zich rekenschap van te geven dat de tijd niet stil heeft gestaan. De '*effort de guerre*' die aan de kolonie was opgelegd heeft zijn sporen nagelaten en, vooral, het 'kolonialisme' begint op internationaal niveau in vraag te worden gesteld.

Ondertussen was hem ook de eer toegevalen tot lid te worden benoemd van de Koloniale Raad, het adviserend wetgevend orgaan van de kolonie.

Van onverholen propagandist voor het koloniaal systeem evolueert zijn visie naar een meer kritische ingesteldheid, waaraan een zekere sociale en vooral een uitgesproken morele bewogenheid niet vreemd waren.

Hoe dan ook is het opvallend te vernemen dat Laude er niet voor terugschrok tegen de dominerend conservatieve strekking binnen zijn professorenkorps in te gaan. Dat bleek o.m. door zijn steun aan een uitgesproken 'verlichte' theoreticus als Jef Van Bilsen als kandidaat professor aan het Instituut. Meer nog, toen professor Van Bilsen, eenmaal benoemd, zich ingevolge een paar kritische artikels de woede van minister Buisseret op de hals had gehaald, bij zover dat deze minister zijn ontslag had geëist, nam Norbert Laude hem in bescherming. Een tweede keer werd Van Bilsen door Laude gered nadat grote herrie was ontstaan toen in de pers gewag was gemaakt van een nogal ondoordacht scherpe uitval tegen de Belgische koloniale politiek door diezelfde Van Bilsen, dit ter gelegenheid van een internationaal colloquium aan de universiteit van Harvard (USA). Trouwens ook Pierre Ryckmans, die toen voorzitter was van de administratieve commissie van het Instituut, was toen van mening dat de 'lichtzinnigheid' van Van Bilsen geen sanctie verdiende.

De evolutie in de denkwereld van Norbert Laude weerhield hem er niet van vast te houden aan zijn aanvankelijke opvattingen over het educatieve beleid dat het Instituut diende te volgen. Hij hield de teugels strak in handen, ook al omdat het er onder de jonge studentenpopulatie blijkbaar een beetje losser aan toe ging dan voor de oorlog. Aan de elitevorming mocht niet worden geraakt, met al wat dat ook kon omvatten, zoals verplichte fysische trainingen van in de vroege ochtend en lessen in wellevendheid en etiquette, tot en met de manier om een handkus te geven...

Emeritus

In 1958, op zeventigjarige leeftijd, kwam er een einde aan de schitterende loopbaan van Norbert Laude. Hij werd dan ook overladen met felicitaties en heilwensen allerhande. Dat betekende niet meteen dat hij aan rust toe was. Hij reisde nog verschillende malen naar Congo, tot en met eind juni 1960, ter gelegenheid van de Onafhankelijkheidsverklaring.

Men kan de pijn vermoeden die hij gevoeld moet hebben naargelang hij de droom zag verzwinden die hem zijn leven lang bezielde en gemotiveerd had. In een publicatie uit 1960 verwijst hij naar de bekende diagnose van pater Van Wing (SJ), zijn collega in de Koloniale Raad, uit 1951 : *“Le Congo déraillé”* om inderdaad te moeten besluiten: *“Le Congo a déraillé”*.

In de *‘Revue coloniale belge’* uit 1951 vinden we een mooie formulering van de hand van oud-minister Jacques Van Offelen : *‘Il ignore l’intérêt et ne lutte que pour des idées, pour des causes. C’est un apôtre. S’il n’eût été soldat, il aurait été missionnaire’*.

Tot zover dus enkele synthetische gegevens uit het bijzonder omstandige studiewerk (108 blz.) van de jonge historica Lisa Busschaert, aan wie wij graag enkele kleine onnauwkeurigheden vergeven. Voor de leemte waarin dit werk voorziet zijn wij haar hartelijke dank verschuldigd. (GB)

Het verhaal van Amédée

Door Paul Roquet

In de kalmte van het dorp, terwijl de bewoners op jacht zijn of enige koelte hebben opgezocht in de beschaduwde grasvlakten, is enkel het knagende geluid van termieten te horen die zich te goed doen aan matiti en holle riethalmen. Een bejaarde Lega sluimert in een plooiestoel, genietend van de tijdeloze vrede die het voorrecht is van de Afrikaanse mens.

De avond tevoren was hij zich komen aanbieden aan de bungalow van het hotel in Kabalo waar ik overnachtte. Magertjes en gebogen, met een strooien hoed boven zijn grijzende haren, getooid in indigo lompen, met een broek die met een stuk touw was opgehouden, had hij nog maar een oog. Maar uit dat ene oog straalde een slimme en levendige blik. Ondanks het weinig bemoedigend uitzicht van deze ongewone bezoeker, was ik getroffen door zijn overtuigende welsprekendheid en het mooie Frans waarin hij het doel van zijn bezoek verklaarde.

Te fier om te bedelen, wou hij zijn diensten aanbieden voor een lichte job. Ik weet niet meer wat mij ertoe aanzette hem aan te nemen als n’zamu voor de opslagplaatsen waarvan ik de directeur was in Elisabethstad. Had ik misschien in stilte gehoopt dat hij geen zin gehad zou hebben om op 1.000 km. afstand van Kabalo te gaan werken ? Maar hij toonde zich zo overweldigend enthousiast dat er voor mij geen terugweg meer was. *Alea jacta est !* Zo is het dat ik hem de volgende ochtend bij dageraad meenam met mijn wagen voor een rit van 1.000 km. naar Elisabethstad.

Wij hielden ergens halt bij een dorp in de buurt van Mwanza om iets te eten en even te rusten. De roep van een koekoek wekte mijn reisgezel uit zijn slaperigheid, en meteen bleek hij zich te herinneren dat hij met een blanke op reis was. En met rustige en ongedwongen stem zei hij meteen, mij al dadelijk tutoyerend :

- *Heb je de koekoek gehoord ?*

Toen we weer op weg waren, vergastte hij mij meteen op een wijdlopieg verhaal over zijn

verleden. Hij vertelde dat hij een mulega was, nog geboren in de 19de eeuw in Mulembe, niet ver van Shabunda in de Kivuprovincie en dat hij Amédée heette. Een pokken-epidemie had destijds de bevolking in zijn geboortestreek zwaar geteisterd. Toen hij vijf jaar oud was verloor hij zijn beide ouders en heel zijn gezin. De meeste weeskinderen werden opgevangen door Methodistische zendelingen.

"- Ik, daarentegen, vertelde Amédée, werd opgevangen door een Luxemburgs echtpaar van kolonisten. De erudiete Madame Louise, die van kleine adel was, en echtgenote van de heer de Riesling, een agronoom, nam mij onder haar bescherming en zorgde voor mijn opvoeding. Ze leerde mij Frans, en wat voor een Frans ! Was ze geen licentiate in Romaanse talen, en overigens blij dat er iemand was aan wie ze haar ontzaglijke kennis kwijt kon ! Ik was uiterst gehecht aan haar en eeuwig dankbaar voor de goedheid en de tederheid die ze mij betoonde.

Het echtpaar de Riesling, die bescheiden kolonisten en kinderloos waren, bezaten in Tshibanda, op de helling van het Kivumeer, een tabaksplantage en een ambachtelijk bedrijfje waar cigarillo's gemaakt werden. Op twee hectaren deden ze ook aan aardbeienteelt.

Toen ik halfwassen was hielp ik ook, naast mijn ijverige lessen Frans, op het landbouwbedrijf van mijn weldoeners. Meneer de Riesling spande zich in om mij in te wijden in de geheimen van de landbouw. Maar mijn echte passie lag toch elders. Tijdens mijn vrije tijd deed ik niets liever dan het nabije woud te ontdekken, de fauna, de flora, al die geheimen... Omdat ik zo bezield was door het woudleven nam ik dienst als hulpje bij de jachtpartijen die de blanken organiseerden. De flair, het instinct en de diepe kennis van het milieu die mij daarbij te pas kwamen kon ik enkel geërfd hebben van mijn voorouders, Balega.

In de jaren '20 kwam Madame Louise echter plotseling te overlijden. De heer de Riesling, die ontroostbaar was, verkocht zijn plantage en keerde naar zijn geboorteland terug. Tot zijn spijt diende hij mij achter te laten, goed opgevoed, dat wel, maar met schamele middelen van bestaan. Ik was 17 jaar oud.

Na het vertrek van de heer de Riesling besloot ik naar mijn geboortedorp Mulemba terug te keren. Ik droomde van de authenticiteit die ik zou terugvinden in mijn clan, mijn stam, mijn woud, een leven waarvan ik mij overigens niet veel herinnerde. Het onthaal van mijn broers lag echter ver beneden mijn verwachtingen. Ik was een évolué geworden en dat strookte niet met de harmonie en de rust in het dorp. Ik was een vreemde eend in de bijt. Gelukkig kwam een van de echtgenoten van een Kindi tussenbeide, die beweerde bevriend te zijn geweest met mijn moeder. Zo kon ik dan toch opnieuw geïntegreerd worden, maar niet zonder mijn gehorigheid te hebben betuigd aan de regels en de zeden van de clan, maar vooral aan de likelemba, d.w.z. de onvoorwaardelijke wederzijdse bijstand, onder de voogdij van een Kindi.

Die reïntegratie in mijn stam had niet minder dan dertig manen geduurd. Uit de tijd van de de Rieslings had ik mijn flair niet verloren om de dieren op te sporen en hun schuilplaatsen te vinden. Dat talent was er trouwens nog op vooruitgegaan sedert mijn terugkeer, want mijn dorp was ideaal gelegen aan de rand van het woud. Dit woud

betreden was als ondergedompeld worden in een duistere en drukkende wereld waar op elke seconde elk levend atoom strijd leverde om licht te vinden. De zeldzame zonnige plekken barstten van leven : planten van alle soorten en vormen waren overrompeld door wriemelende, trillende, brommende, bijtende, zuigende wezens. De vochtigheid droop uit de verstregelde bomen. Ik hield van deze explosieve sfeer van bruisende vitaliteit. Beschermd door doornige takken observeerde ik een mamba die langs een boomstam opwaarts gleed, op zoek naar een prooi. In de boomtoppen zag ik het profiel van dartele en guitige aapjes die door hun kreten en geruzie voor spektakel zorgden. De jagers hadden al gauw opgemerkt hoe handig ik was in het opsporen van dieren. Geleidelijk werd ik de onmisbare verkenner, de fijne 'pisteur', die altijd bij de jachtpartijen aanwezig hoorde te zijn om in de vitale behoeften aan vlees te voldoen.

Deze tweede episode van mijn jeugd maakte mij perfect gelukkig omdat zij in het teken stond van het woud en ik de gelegenheid had om de intiemste geheimen van dat woudleven te doorgronden. Ik was in de hoogste hemel... tot mijn altijd zoekende blik op een dag een verboden richting uitging. Mijn ogen verslonden het verleidelijke profiel van de jonge echtgenote van een Kindi. Zo was ik volgens de regel van de Balega buiten de cirkel getreden die elk levend wezen wordt geacht te respecteren. Ik had de regel geschonden en was dus in de categorie van de 'kisenge' (de ontrouwen) terechtgekomen. De woedende echtgenoot had mijn bedoening gemerkt en eiste gerechtigheid. Ik kon het vonnis niet ontlopen. Het gloeiende lemmer van een 'mwele' (dolk) werd zo dicht bij mijn oog gebracht dat ik het gebruik ervan voor altijd verloor. Verjaagd uit de stam, verbannen door de clan, veroordeeld om een doolaard te worden: dat werd dus mijn lot tot gisteren... in Kabalo, veertig jaar lang. Beladen met de verwijten van mijn Balega-broeders richtte ik mijn stappen westwaarts, in de richting van de Lualaba.

In het begin van mijn verbanning leefde ik van de jacht en de vruchten van de natuur. Geleidelijk lukte het mij dichter bij de dorpsbewoners te komen. In ruil voor een of ander karweitje kreeg ik onderdak en voedsel. Ik zei dat ik een eenzame reiziger was, een natuurliefhebber die graag wat vertelde over de geheimen van de brousse. De nieuwsgierigsten wilden wel graag naar mij luisteren. Bij die toevallige samenkomsten, liefst bij valavond en rond een vuurtje, vertelde ik wat ik geleerd had over het leven van de dieren. Ik bleef daarbij trouw aan de biologische realiteit en legde de nadruk op de mysteries van die wondere wereld. Naarmate de manen elkaar opvolgden ontplooidde zich mijn vertellerstalent en vond ik meer en meer plezier in zulke ontmoetingen. Mijn welsprekendheid kruidde ik met een vleugje humor en het nabootsen van de geluiden van muggen, sprinkhanen, papegaaien en olifanten, al wat vrouwen en kinderen aan het lachen kon brengen. Mijn faam als 'griot' (verteller en poëet) breidde zich uit van dorp tot dorp, van de Lualaba tot de boven-Congo en zelfs tot aan de Lomami, van waar ik zelfs even doorstootte tot in Opala.

Ik onderbrak met moeite zijn woordenstroom om hem te vragen of hij mij geen van zijn succesverhalen zou willen navertellen.

- *Ja natuurlijk, Bwana, met veel genoegen,* antwoordde hij, waarop hij mij heel omstandig en in een voortreffelijk Frans begon in te wijden in de vernuftige technieken die het schubdier (de pangolin) aan de dag weet te leggen om termieten te vangen.

- Maar Amédée, merkte ik vol bewondering op, uw spreekvaardigheid in het Frans is echt merkwaardig. Is het mogelijk om in een Bantoetaal evenveel nuances uit te drukken?
- Inderdaad, Bwana, de rijkdom van de Franse woordenschat is natuurlijk niet te vergelijken met de Congolese talen en dialecten. Maar in een cultuur zonder geschrift, een mondelinge cultuur, kan een uitgesproken woord meer dan één betekenis hebben. Die hangt ook af van de intonatie en het timbre van de stem. Mimiek en gebaren maken eveneens deel uit van onze manier om ons uit te drukken.
- Ik heb toch de indruk, antwoordde ik, dat je met zulke kennis van het Frans toch wel een andere betrekking had kunnen krijgen dan je huidige situatie.
- Toch even opletten, Bwana, reageerde hij, mijn originele verhaal liep eerst in een Congolese taal. Mijn Franse versie die ik net liet horen is slechts een moeizame vertaling. Enkel blanken die heel lang rechtstreeks contact gehad hebben met Congolezen in de brousse, zoals een paar A.T.'s, missionarissen, kolonisten of Congolezen die perfect Frans geleerd hebben, kunnen daarmee overweg.
- Zoals jij, Amédée ?
- Inderdaad, Bwana. Maar terugkomend op je vraag aangaande een andere functie : dat is mij inderdaad ook overkomen, maar het is maar de vraag of dat interessanter was.
- Ik ben een en al oor, Amédée !
- Mijn reputatie als 'griot', verteller, werd alsmaar groter en groter. Met de tam-tam werd mijn komst van dorp tot dorp aangekondigd. Iedereen zat er te wachten om mijn verhalen over mijn favoriete onderwerpen te beluisteren. Er kwam een tijd dat ik mijn activiteiten moest inperken en ik dacht er zelfs aan ermee te stoppen. In sommige streken, zoals benoorden Kindu schaadde ik de invloed van de Kindoki, die door hun traditionele tovenarij heel groot was bij de bevolking. Mijn populariteit schoot bij die féticheurs in het verkeerde keelgat en gaf aanleiding tot haatgevoelens en represailles die zelfs mijn leven in gevaar konden brengen, bijvoorbeeld met gif. Sommige katholieke missies maanden me aan tot voorzichtigheid. En niet ten onrechte ! Inderdaad, ik viel ziek, en wel degelijk als slachtoffer van vergiftiging. Ik vond mijn heil in de missie van Kangu, waar ik kon rekenen op de competentie van broeder Sébastien, die de origine van het vergif had weten te identificeren. Hij had wel de tijd van drie manen nodig op me weer op de been te brengen.

In die tijd was er de grote oorlog in Europa, waar sommige missionarissen achter waren gebleven. Dat was ook zo voor twee leerkrachten in de missie van Kangu. Broeder Sébastien en Pater Overste van de missie hadden mijn kennis van het Frans opgemerkt en deden een beroep op mij om de kinderen in het lager onderwijs hun eerste Frans bij te brengen. Ik onderwees volgens de klassieke manier van de paters, maar niet zonder er af en toe een persoonlijke noot aan toe te voegen als het ging over de geheimen van het woud en daarbij ook nagebootste dierengeluiden, die de klas aan het lachen brachten. Na de oorlog dankte de nieuwe Pater Overste mij voor mijn hulp en maakte met spijt een

einde aan mijn vrijwilligerswerk en aan mijn vriendschappelijke samenwerking met broeder Sébastien, die naar Kikwit overgeplaatst werd.

Zo ging ik weer rustig op weg, stroomopwaarts de Lualaba, maar ik voelde wel dat mijn 'n'gufu' (levenskracht) afgenomen was en dat ik het een beetje kalmer moest aanleggen."

Meteen werd het ook stil in de wagen naast mij : Amédée was in slaap gevallen en werd pas bij onze aankomst in Elisabethstad weer wakker.

Sindsdien is het al vele manen geleden dat Amédée als n'zamu aan de slag ging in mijn opslagplaatsen in Elisabethstad. Hij deed zijn werk met voorbeeldige stiptheid.

Ik merkte ook op dat wanneer hij tijdens de weekends bij valavond zijn vuurtje aanstak, hij het bezoek kreeg van jongeren uit het nabije B.C.K.-kamp en ook anderen uit de Kafubu, die met hem een praatje kwamen slaan en luisteren naar zijn verhalen, zijn legenden, zijn herinneringen, een stuk van het patrimonium dat deze uitzonderlijke figuur in zijn omgeving wist uit te dragen.

Op 13 oktober 1960 werd Amédée door UNO-soldaten vermoord in het B.C.K.-kamp.

Paul Roquet

TWEE VERJAARDAGEN IN 2015

De eerste luchtreis België-Congo

Negentig jaar geleden, op 12 februari 1925, begon een waanzinnig avontuur. Om 7.55 uur vertrok van het vliegplein van Haren piloot-advocaat Thieffry aan boord van een Handley-Page die "*Princesse Marie-José*" gedoopt was, voor een poging om langs de lucht België met Congo te verbinden. Deze piloot had zijn sporen verdiend tijdens de eerste wereldoorlog. Aan boord zijn ook co-piloot Leopold Roger en boordmecanici Jef De Bruycker. Dat driemotorige toestel was een houten constructie.

Op 3 april daarop, 51 dagen later, landde de Handley-Page in Leopoldstad zonder onheil na de afstand van 8.125 kilometer te hebben overbrugd. De effectieve vliegtijd beliep 75 uur en 25 minuten maar in totaal kwamen er 19 landingen en zelfs 5 nood-landingen aan te pas. Heel wat tijd ging ook verloren wanneer vervangstukken op zich lieten wachten, dan wel omdat zandstormen het vliegen onmogelijk maakten of nog omdat de pistes in de woestijn niet in bruikbare staat waren.

Minder prettige bijzonderheid : ditzelfde vliegtuig is in 1929 neergestort.

Tien jaar later, op 23 februari 1935, werd de eerste regelmatige luchtlijn geopend. Dat was toen nog steeds een avontuurlijke bedoening, die vijf en een halve dag in beslag nam. Aan de stuurknuppel zat toen de legendarische Pros Cocquyt.

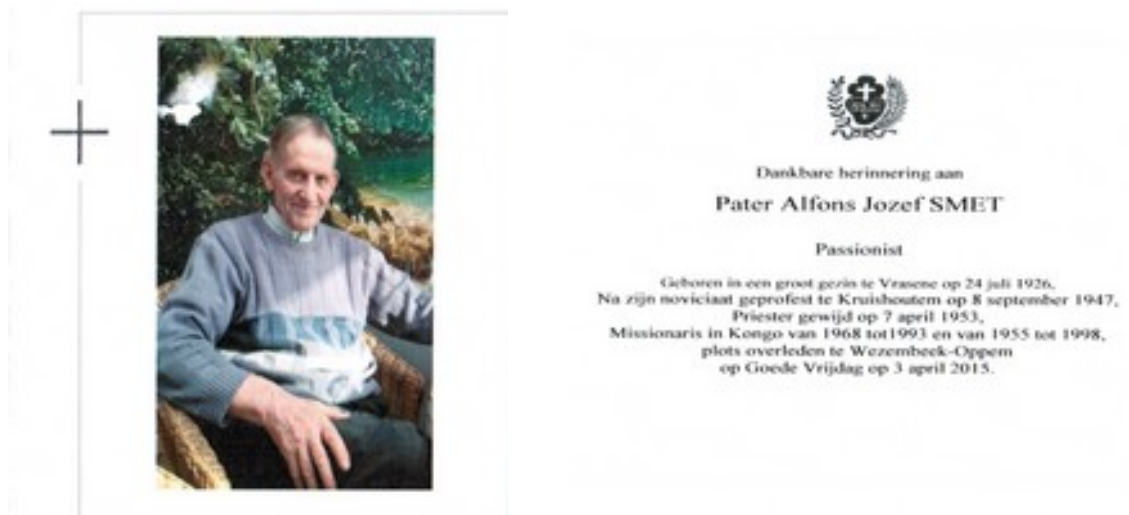
Het vliegtuig was ditmaal eveneens een driemotorig toestel : een Fokker F.VII. Het was wel niet bijzonder druk aan boord : er was slechts één passagier, maar het vliegtuig vervoerde wel 85 kilo post.

Onnodig eraan te herinneren dat die resp. 51 of 5 dagen vandaag tot 9 uur terug zijn gebracht.

In memoriam

Pater Professor Alfons J. Smet

1926 – 2015

Op Goede Vrijdag is pater Alfons, J. Smet, passionist, plots overleden. Behalve in de eigen commu-nauteit en in gebedsgroepen was hij in Vlaanderen niet zo bekend. In een huldeboek, verschenen in 1997 in Kinshasa aarzelde de auteur niet om te schrijven: *"Le nom de 'Père Smet' est aujourd'hui des plus connus dans le monde philosophique africain. Les chercheurs africains voient en lui l'homme qui aura sorti la philosophie africaine de sa préhistoire"*. (M. Buassa Mbadu, Père A.J. Smet et la philosophie Africaine, Kinshasa, 1997, 122 p – Recherches Philosophiques Africaines n° 27). Wie de naam van A.J. Smet 'googlet' in verbinding met Afrikaanse Filosofie (in alle talen), zal hiervan een bevestiging vinden.

Kort na zijn aankomst in 1968 werd pater A. Smet aangesteld als professor filosofie aan de universiteiten van Kinshasa en Lubumbashi. Voordien doceerde hij in 1958 aan de Leuvense universiteit en bleef nadien verbonden als onderzoeker van de middeleeuwse filosofie aan het De Wulf-Mansion-Centrum, wat hem in de latere discussies over de betekenis van de bekende 'Bantoe-filosofie' van die andere vergeten, maar grootse pater Placied Tempels een belangrijke rol zal doen spelen. Zijn uitstraling en verdere studies over de Afrikaanse cultuur leidden tot een uitnodiging om aan de *Faculté de Philosophie et Lettres* van de Universiteit Lovanium in Kinshasa te doceren. Van 1968 tot 1971 is hij professor in Kinshasa, maar verhuist naar de Campus Lubumbashi van 1971 tot 1974 waar hij een tijdje hoofd van het departement filosofie is. Nadien keert hij terug naar Kinshasa van 1974-1983 en 1986-1987 en wordt van 1977 tot 1980 hoofd van het departement van Filosofie en Afrikaanse godsdiensten van de Theologische Faculteit van Kinshasa. Van 1987 tot 1993 is hij nog rector van het philosophicum Sint Augustinus in Kinshasa. Wegens gezondheidsredenen keert hij terug naar het moederhuis in Wezembeek-Oppem waar hij plots overlijdt op 3 april 2015. Zijn taak voor de zaak van de Afrikaanse filosofie was voor hem ten einde met het op punt stellen van de onuitgegeven werken van de teksten van p. Tempels en een kritische uitgave van zijn hoofdwerk 'Bantoe-Filosofie', weliswaar in digitale versie te vinden op <http://www.aequatoria.be/tempels/>.

Tijdens zijn sabbatjaar in Parijs, in de woelige jaren '67-'68, waar hij lessen volgde bij de Afrikaspecialisten G. Balandier en J. Maquet, was zijn eerste belangstelling gewekt voor het Afrikaanse denken. In zijn eerste jaren in Afrika zocht hij meer informatie op over dat Afrikaanse denken en stootte onvermijdelijk op het werk van pater Placied Tempels. Pas in 1971-1972 publiceerde hij in de nieuw opgerichte '*Cahiers Philosophiques Africains*' zijn eerste bibliografisch overzicht op aansturen van zijn collega Paulin Hountondji, die later bekend is geworden om zijn zware kritiek op wat 'ethno-filosofie' werd genoemd, en die vooral het werk van pater Tempels en zijn volgelingen viseerde. Toen hij terug in Kinshasa kwam verzocht de decaan Ntedika Konde hem om een cursus 'Afrikaanse filosofie' te verzorgen. Dit leidde tot de – nu fel gezochte – publicatie in twee delen '*Philosophie Africaine – Textes Choisis et bibliographie selective*' (Kinshasa, PUZ, 1975, 557 p.), waarin allerlei – nu onvindbare – teksten uit de voorgeschiedenis van de Afrikaanse filosofie verschijnen. Daarnaast verschijnt vanaf 1974 een gestencilde cursus '*Notes d'histoire de la pensée africaine*' die zal uitmonden in een nieuwe publicatie: '*Histoire de la philosophie africaine: problèmes et méthodes*' als artikel (p. 47-68) in het eerste nummer van '*Recherches Philosophiques Africaines*' (1977) dat meteen ook de uitgave is van de akten van de eerste Filosofische Week van Kinshasa van 1976.

Met dit geschiedenisoverzicht legt hij meteen ook de basis van de systematisering van de verschillende Afrikaanse filosofische teksten : teksten die verschenen voor Tempels, de Bantu-filosofie van Tempels en zijn volgelingen, de kritische teksten en tenslotte de meer politiek-ideologische teksten van o.m. L.S. Senghor en K. Nkrumah. Zijn cursus '*Histoire de la philosophie africaine contemporaine: courants et problèmes*' bevatte in 1980 al 299 pagina's.

Vanaf de jaren '76 begint hij zich ook meer toe te spitsen op het oeuvre van pater Tempels en zoekt ook zijn andere, niet-gepubliceerde geschriften, die hij hierdoor ontrukte aan de vergetelheid. Dit zal leiden tot de (voorlopig?) niet-gepubliceerde kritische uitgave van

'Philosophie Bantu augmenté du huitième chapitre inédit' (2008), maar dat wel de basis vormt van de Italiaanse uitgave van 2005.

Pater A. Smet heeft niet meteen stelling genomen over wat 'Afrikaanse filosofie' wel kon of moest zijn. Op dat vlak is hij duidelijk: *"Het zijn de Afrikanen die hun toekomst moeten uitbouwen. Ze zullen het niet doen zonder filosofie, impliciet of expliciet, klassiek of Afrikaans. Het is aan hen om te bepalen welke filosofie hen zal leiden naar een nieuw Afrika die in het reine moet komen met zijn verleden en zijn toekomst moet uitbouwen. Maar Afrika wordt geen Afrika zonder het volk, zonder de taal, zonder zijn 'genie'"* (Uit het voorwoord van *Père A.J. Smet et la Philosophie Africaine*, 1997).

Maar zijn enorme en gewaardeerde bijdrage – duidelijk erkend door iedereen die begaan is met Afrikaanse Filosofie – is duidelijk :

- Hij heeft veel Afrikaanse collega's filosofen kansen gegeven om een eigen denken te ontwikkelen en niet slaafs Westerse filosofie te doceren;
- Hij moedigde Afrikaanse studenten filosofie aan om te werken met Afrikaans materiaal: de taal, de spreekwoorden, ... zonder het academische niveau te verwaarlozen. Op een bepaald ogenblik opende hij de mogelijkheid om filosofische teksten te gaan vertalen in Congolese talen zodat er zich een eigen filosofische taal zou kon ontwikkelen in de lokale talen wat overigens ook voor de Westerse talen is gebeurd om zich te onderscheiden van het Latijn;
- Hij nodigde Afrikaanse filosofen en Westerse filosofen uit om in gesprek te treden met elkaar tijdens de jaarlijkse filosofische weken in Kinshasa die van 1976 van start gingen; Het was een forum waar bekende proffen aan het woord kwamen, maar ook jonge assistenten die hun eerste stappen konden zetten in de filosofie, waarvan sommigen later ook uitgegroeid zijn tot bekende namen. Door de publicatie van de akten hiervan kregen ze ook meer bekendheid en geraakten de ideeën van de zogenaamde Hermeneutische School van Kinshasa ook buiten de grenzen bekend;
- Hij bracht bijna onvindbaar tekstmateriaal samen van de eerste pioniers van de Afrikaanse filosofie in de bekende tweedelige rode boeken *'Philosophie Africaine – textes choisis'*;
- Hij hield de bibliografie bij van alle publicaties die van ver of van nabij met het thema te maken had, wat uiteindelijk uitmondde in zijn laatste grote publicatie: *Philosophie Africaine, une étude bibliographique 1729-2000 – tome 1* (tot de letter M), verschenen als *'Recherches Philosophiques Africaines'* n°33 in 2005, maar ondertussen volledig op internet te raadplegen tot 2004 onder de auspiciën van de faculteit filosofie van Louvain-La-Neuve.
(<http://www.isp.ucl.ac.be/recherche/philaf/>);
- De bibliografische aanzetten leidde tot de bekende *'Panorama de la philosophie africaine contemporaine'*, gepubliceerd in *Mélanges de Philosophie Africaine*, 1978, p. 263-281, uitgewerkt samen met de jonge prof. Nkombe Oleko en waarbij ze 4 hoofdrichtingen onderscheiden: een ideologische richting; de herkenning van een traditionele Afrikaanse filosofie; een kritische richting en een synthetische richting., en dat de basis vormt van heel wat handboeken over Afrikaanse Filosofie;
- Zijn grote verdienste is wellicht het publiceren en verdedigen van de oorspronkelijkheid van de Bantoe-filosofie van pater Tempels, dat verschillende edities en vertalingen heeft gekend, maar ook aanleiding heeft gegeven tot verkeerde interpretaties. Hij was één van de weinigen die ook de Nederlandse 'oorspronkelijke'

editie kende, voorzien van de handgeschreven aantekeningen van Placied Tempels zelf. Dit maakte dat hij minstens twee belangrijke bemerkingen kon maken bij heel wat interpretaties:

1. De Franse en Engelse titels geven ten onrechte weer dat Placied Tempels DE Bantoe-filosofie geschreven zou hebben, eventueel uitbreidbaar tot àlle Afrikanen. De oorspronkelijke (en Duitse) versie hebben geen bepaald lidwoord in de titel en schrijven dus 'Bantoe-Filosofie'. Pater Smet legt ook voortdurend de nadruk op het feit dat Tempels zelf aarzelend is over zijn 'hypothese', en dat hij niet de bedoeling heeft gehad om een 'filosofisch' basiswerk te schrijven, maar eerder een werk dat kon bijdrage tot zijn catechese. Vandaar de nadruk die pater Smet legt op het onuitgegeven achtste hoofdstuk waarin pater Tempels nogmaals zijn voorzichtigheid uitdrukt en een aantal kritieken weerlegt. Engelse en Franse lezers die zich baseren op de uitgaven van *Présence Africaine* missen deze nuances.

2. Veel kritiek kreeg pater Tempels op zijn hypothese dan alle 'zijn' 'kracht' was. Hier ontstond een zware filosofische discussie alsof pater Tempels de Thomistische scholastieke filosofie verliet. Maar pater Smet kon vanuit zijn deskundigheid als mediëvist aantonen dat Tempels eerder een zijnsopvatting van Duns Scotus in het denken van de Bantu-denken ontdekte. 'Kracht' was geen predikaat van het zijn zoals Thomas stelde, maar was wezenlijk het zijn zelf. 'Zijn is kracht zijn'. Dat moet je veel dynamischer bekijken.

Slechts een klein berichtje in de krant vermeldde het overlijden van pater A.J. Smet, maar zoals pater Vital, de Congolese provinciaal van de passionisten, tijdens zijn uitvaart zei : Met pater Smet verliezen veel intellectuelen in Congo, in Afrika en daarbuiten, een belangrijk man die veel voor de erkenning van Afrika heeft betekend. Het was zijn levensstijl ook op andere domeinen : in alle bescheidenheid er zijn voor anderen. Voor de Afrikaanse filosofie heeft hij vooral een forum geboden aan anderen. Met de middelen en mogelijkheden die hij had uit hoofde van zijn professoraat of leidinggeven heeft hij het woord vooral gegeven aan de Afrikanen zelf om hun weg te vinden. Velen zijn hem daarom nog steeds erkentelijk. In en tot ver buiten Afrika.

*Herman Lodewyckx,
Gastprofessor Afrikaanse Filosofie.
Faculteit Vergelijkende Godsdienstwetenschappen, Antwerpen.*

P.S. CV en bibliografie zijn te vinden op <http://www.aequatoria.be/tempels/AJSmet.htm>

Wij rouwen ook om het heengaan van twee markante Franstalige figuren :

- Dokter André Vleurinck

De vereniging *Mémoires du Congo* verliest in deze man een van haar meest opmerkelijke leden. Medicus van vader op zoon en ook in Afrika geboren, voelde hij zich eigenlijk meer Congolees dan Belg, hartstochtelijk gehecht als hij was aan zijn geboorteland en meer bepaald aan Katanga. Zijn onmetelijke kennis van de ontstaansgeschiedenis van de kolonie, het vuur van zijn overtuiging, zijn charme en zijn beminnelijkheid zullen ons altijd bijblijven.

- Philippe Brousmiche

In de leeftijd van 100 jaar, na 72 jaar huwelijk, overleed in Zuid-Frankrijk deze oud-officier van de Con-golese Weermacht, wellicht de laatste oud-strijder van de veldtocht in Abyssinië (thans Ethiopië), waar-van men zich zal herinneren dat die uitgelopen was op de roemrijke Belgische overwinning tegen het Italiaanse leger in Saïo.

Wij herinneren ons de hechte vriendschap die de overledene van dat oorlogsverleden overgehouden had met de Limburgse pater Wim Van Hoef, die als aalmoezenier en brancardier eveneens dat hachelijk avontuur had meegemaakt.

Korte berichten

Op de boekentafel :

De geschiedenis van Congo-Vrijstaat opnieuw bekeken door Guido De Weerd

Slechts enkele dagen geleden kwam een indrukwekkend boek van de pers :

‘L’Etat indépendant du Congo – A la recherche de la vérité historique’.

Niet minder dan twaalf jaar heeft ons medelid Guido De Weerd besteed aan studie- en schrijfwerk om dit indrukwekkend stuk geschiedschrijving tot stand te brengen. Het is dan ook een kanjer van 653 bladzijden geworden. Wij nemen aan dat het boek in het Frans gesteld is ter wille van de beoogde internationale uitstraling.

Wij kunnen enkel bewondering opbrengen voor de moed en de volharding die de auteur aan de dag heeft gelegd, temeer omdat hij niet van tegenslag gespaard is gebleven. De laatste en voor-naamste hinderpaal was het onverwachte overlijden van de bekende en verdienstelijke uitgever van werken die met Afrika verband houden, Gérard Blanchart, die de publicatie op zich had genomen. Derhalve moest dadelijk naar een alternatieve regeling uitgekeken worden die, niet zonder drukke onderhandelingen, werd gevonden bij ‘Les Editions Dynamédia’ en de distributie-maatschappij ‘La Caravelle’ te Brussel.

Uiteraard komen wij in ons volgende nummer uitgebreid op dit werk terug.

Het boek is verkrijgbaar in de boekhandel tegen de prijs van 29,90 €.

Het ISBN-kengetal is : 978-29601681-0-5.

Voor de straatkinderen van Kinshasa

Wij brengen andermaal een eresaluut aan ons kranig medelid, mevr. Annie Steegmans, uit Diepenbeek, die op het ogenblik dat wij dit schrijven wellicht de Belgische bodem teruggevonden zal hebben. Andermaal heeft zij de moed gehad om zich in te zetten ten bate van de straatkinderen in Kinshasa : alfabetisering, persoonlijke contacten met verlaten kinderen en hun families met het doel de gezinsbanden te herstellen, dit is een echt apostolaat waarvoor wij niet genoeg waardering kunnen opbrengen.

Zoals voorheen reeds gemeld gaat het hier om het werk ‘ORPER’, dat een gevestigde waarde is geworden in het lenigen van de noden van de duizenden verlaten kinderen die in de straten van

Kinshasa ronddolen. Mooi is dat ook de gemeente Diepenbeek zelf zich eveneens inzet voor dit goede doel. Een delegatie van de gemeente, twee schepenen en een ambtenaar, was zelfs persoonlijk kennis komen maken met het Werk. Het spreekt vanzelf dat zij niet met lege handen gekomen waren : koffers vol met kleding, sportgerei en speelgoed gaven blijk van het goede hart van de Diepenbekenaren en werden enthousiast in bezit genomen. Bravo !

Voor stortingen zonder fiscaal attest : het gewone nummer : BE70 0882

5555 9225 BIC-code : GKCCBEBB Vermelding : ORPER VZW

Straatkinderen Kinshasa

Voor stortingen met fiscaal attest : jaarlijkse giften vanaf 40 € zijn fiscaal aftrekbaar :

BE21 0000 7186 7603 BIC-code : BPOTBEB1 van Kontinenten vzw
Vermelding : ORPER vzw Straatkinderen Kinshasa.

Ontvangen bijdragen

Nogmaals onze hartelijke dank aan deze leden voor hun jaarlijkse bijdrage, en wel in het bijzonder aan hen die zo vriendelijk waren hun bijdrage royaal naar boven toe af te ronden

De h. W. Alenus, Oostende	Mevr. I. De Schrijver, Silly
De h. & mevr. P. Ampe, St. Martens-Latem	De h. & mevr. Desmedt, St.-Genesius-Rode
De h. G. Avonds, Kapellen	De h. R. Devriese, Brasschaat
De h. & mevr. J. Baeyens, Terafene	De h. & mevr. R. Devriese, Ohain
De h. O. Baeyens, De Pinte	De h. G. De Weerd, Boechout
Mevr. H. Barbiaux, Brugge	Mevr. Gh. De Weireld, St Denijs-Westrem
De h. P. Beckers, Schoten	De h. W. De Wilde, Hasselt
De h. R. Bedert, Oostende	Kan. E. De Zeine, Brugge
De h. W. Blondeel, Adegem	De h. & mevr. L. De Zutter, Roeselare
De h. A. Boeckx, Keerbergen	De h. G. Dierckens, St. Pieters-Leeuw
De h. & mevr. Boets, Herentals	Mevr. G. Driljeux, St. Truiden
Mevr. R. Bonne, Brugge	De h. & mevr. H. Ducheyne, Wenduine
De h. W. Bossaerts, Keerbergen	Mevr. G. Duytschaever, Ekeren
De h. G. Bosteels, Tervuren	De h. & mevr. J. Eliaerts, Antwerpen
De h. & mevr. Brasseur, Portugal	De h. E. Fiorine, Oostende
De h. & mevr. Brems, Haasrode	De h. en mevr. Gevaerts, Kortesse
De h. H. Bruneel, Lo-Reninge	Prof. J. Ghesquiere, Brasschaat
De h. A. Callewier, Harelbeke	De h. & mevr. Goedertier, Destelbergen
Mevr. L. Cardon, Oostende	De h. & mevr. Gorssen-Kapinga, Strombeek-Bever
De h. & mevr. M. Clement, Halle	De h. & mevr. Grarj, Berchem
De h. C. Colaers, SP-Alfaz del Pi	Dr. & mevr. J. Haeverans, Geel
De h. & mevr. P. Corens, Brasschaat	De h. Cl. Heeren, Leuven
E.P. W. Costermans, Leuven	Mevr. D. Herman, Oostende
De h. & mevr. Craet, Roeselare	De h. F. Hessel, Jalhay
De h. & mevr. R. Creten, Borgloon	De h. G. Heylen, Zandhoven
De h. & mevr. O. Daene, Strombeek-Bever	De h. W. Ingels, Maldegem
Dr. Cl. Damman, Kortrijk	Mevr. E. Janssens, St. Lambrechts-Woluwe
Mevr. M. De Bruyne, Roeselare	De h. L. Jaspers, F-Glorianes
De h. K. De Goeyse, Herent	De h. & mevr. F. Jorissen, Hasselt
De h. P. De Jonghe, Kortrijk	De h. F. Keereman, Oudergem
De h. W. De Jonghe, Oostende	Mevr. M. Leemans, Aalst
E.P. D. Delabie, De Panne	De h. P. Lelièvre-Damit, Tervuren
De h. & mevr. D. De Meyer, 1080 Brussel	De h. H. Lodewyckx, Oostende
De h. A. De Ruijter, Heusden	De h. & mevr. Loosen, Zonhoven

De h. & mevr. Martens, Bree
De h. Mertens-Blomme, Meerhout
E.Z. V. Ottenburgs, Gent
De h. M. Paeleman, Laarne
De h. N. Pype, Brugge
De h. P. Reynders, Assesse
De h. Jan Scharpĳ, Roeselare
De h. & mevr. Schelfhout, Marke
De h. Marcel Schuer, St-Martens-Latem
Mevr. A. Segaert, Vilvoorde
De h. J. Schulpen, Asse
Mevr. G. Simoens, Tervuren
De h. & mevr. Soubry, Heist a/Zee
Mevr. A. Steegmans, Diepenbeek
Mevr. M. Stegen, Diepenbeek
De h. D. Struye de Swielande, St.-P. Woluwe

De h. L. Top, Hooglede
De h. & mevr. Trotman, Koksijde
De h. H. Van Beeck, Overijse
De h. & mevr. Van Belle, De Pinte
De h. Chris Van den Hole, Kasterlee
Dr. J. Vandevoorde, Dion-Valmont
Mevr. M. Van Eylen, Leuven
Mevr. D. Van Hassel, Diest
De h. Gh. Van Pachterbeke, Koksijde
Prof. & mevr. Van Pee, Heverlee
Mevr. A. Van Poelvoorde, Erembodegem
Dr. & mevr. Van Rompaey, Kessel-Lo
De h. & mevr. J. Ver Boven, St Genesius-Rode
Prof. & mevr. A. Verdonck-Bosteels, Linden
Mevr. Cl. Vermeersch, Blankenberge

Elektronische adressen

Het kan wel eens voorkomen dat wij graag snel een of ander kort berichtje naar onze leden wensen te sturen. E-mail is daartoe het eenvoudigste en meest aangewezen middel. Indien u voor zulke berichtgeving in aanmerking wilt komen – en voor zover uw elektronisch adres nog niet eerder in ons bezit kwam – zouden wij u dank weten een mailtje te sturen naar

afrikagetuigenissen@skynet.be

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Mfondo masker, West-Kasai (verzameling KMMA)